

# رقابت روسیه با اوپک در تولید نفت

علیرضا محمدی



سیاست‌های حاصل از اجماع اعضای اوپک را بپذیرد. اصل مهم برای این کشور تعیین آزادانه سیاست‌های تولید نفت در هر مقطع زمانی بر اساس منافع خود می‌باشد. آنچه که مسلم است افزایش قیمت نفت در ماه‌های پایانی سال ۲۰۱۰ میلادی تأثیر زیادی در افزایش تولید نفت روسیه و رشد درآمدهای ارزی این کشور داشته است.

اما اینکه آیا روسیه می‌تواند منافع خود را در درازمدت حفظ کند این امر مورد تردید می‌باشد. زیرا روسیه برای بهره‌مندی از درآمدهای بالای نفتی به قیمت‌های بالاتری نیاز دارد که تنظیم این قیمت‌ها تا حد زیادی در دست اوپک می‌باشد. حتی صادرات وسیع گاز این کشور به اروپا تا حدودی به تلاش‌های اوپک برای افزایش قیمت نفت وابسته است. زیرا برخی از قراردادهای گازی به طور مستقیم به قیمت نفت خام بستگی دارد.

از سوی دیگر کارشناسان مستقل معتقدند روسیه بیش از این نمی‌تواند تولید نفت خود را افزایش دهد. زیرا شرکت‌های نفتی این کشور برای اجرای عملیات اکتشاف، توسعه و استخراج نفت سرمایه لازم را ندارند. این در حالی است که تمام درآمدهای مازاد نفتی شرکت‌ها برای پرداخت مالیات صرف می‌شود.

قابل ذکر است در حال حاضر صادرات نفت روسیه در اختیار شرکت‌های خصوصی است و دولت از آنها مالیات می‌گیرد. لذا مهم‌ترین مانع برای افزایش تولید نفت روسیه مالیات بالای تولید نفت بر شرکت‌های نفتی است.

کارشناسان برای ۲۰ تا ۲۵ سال آینده روسیه دورنمای جالبی ترسیم کرده‌اند، بر این اساس روسیه می‌تواند با استفاده از قیمت‌های بالای نفت نه تنها کسری بودجه خود را جبران کند بلکه می‌تواند اقتصاد خود را نیز نوسازی کند.

میکائیل گروتیوخین تحلیلگر روسی معتقد است، روسیه در شرایط جاری دلیلی ندارد که تولید نفت را افزایش دهد. برای اینکه تولید افزایش یابد، باید تغییرات ساختاری و قانونی اعمال شود و نظام مالیاتی صنعت نفت نیز اصلاح گردد، زیرا شرکت‌های نفتی از بار اضافی مالیات رنج می‌برند.

الکساندر روف هم به فشار مالیاتی به عنوان عامل منفی اشاره کرده و معتقد است که اگر قیمت نفت تا سال ۲۰۲۰، ۱۵۰ دلار شود، بستر مناسب برای آغاز تولید نفت در فلات قاره اقیانوس شمال فراهم خواهد شد. همچنین تولید نفت «بیتومی» (از جمله در تاتارستان) مقرون به صرفه خواهد شد. اگر مالیات دریافتی به میزان ۱۵ درصد کاهش یابد و ضمانت عدم تغییر نظام مالیاتی برای سال‌های آینده نیز داده شود، می‌توان به رشد ۱ تا ۲ درصدی تولید نفت در سال امیدوار بود. همچنین می‌توان میادین نفتی قدیمی را مجدداً به کار انداخت. با استفاده از فناوری‌های جدید می‌توان ضریب استخراج نفت را بالا برد، اما اجرای دو سناریوی توسعه می‌تواند این وضع را وخیم‌تر کند: سناریوی اول ناظر بر امتناع مصرف نفت تا سال ۲۰۳۵ و استفاده بیشتر از سوخت‌های جایگزین جدید است. سناریوی دوم بروز بحران شدید اقتصادی در جهان است که موجب رکود صنعت نفت خواهد شد.

علی‌رغم افزایش رشد تقاضای جهانی برای نفت خام (طبق اعلام آژانس بین‌المللی انرژی، مصرف جهانی نفت در سال ۲۰۱۱، یک میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه در روز افزایش می‌یابد و به ۸۸ میلیون و ۸۰۰ هزار بشکه در روز می‌رسد) و با توجه به کاهش یک میلیون بشکه‌ای ظرفیت تولید روزانه اوپک در سال ۲۰۱۱ (ظرفیت تولید نفت اوپک از ۳۵/۶ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۰ به کمتر از ۳۵/۴ میلیون بشکه در سال ۲۰۱۱ کاهش خواهد یافت. کاهش تولید ایران و ونزوئلا مهم‌ترین عامل افت ظرفیت تولید اوپک اعلام شده است) سود چندانی نصیب این سازمان نمی‌شود، بلکه عملاً منافع آن توسط کشورهای تولیدکننده نفت غیر اوپک و به خصوص روسیه جذب می‌شود.

با وجود اینکه اعضای اوپک سیاست کاهش تولید نفت به منظور ایجاد ثبات نسبی در بازار را دنبال می‌کنند، روسیه همچنان به سیاست افزایش تولید خود ادامه می‌دهد، این موضوع به نوبه خود می‌تواند قیمت متزلزل نفت را تحت تأثیر خود قرار دهد. این موضوع موجب ابراز نگرانی و ناراضی اوپکی‌ها در سال گذشته میلادی شده بود. در حالی که اعضای اوپک از روسیه انتظار داشتند که برای مدیریت بازار نفت با آنها مشارکت داشته باشد و در شرایطی که این سازمان ۴/۲ میلیون بشکه از مجموع تولید نفت خود را کاسته بود تا قیمت‌ها را تحت کنترل درآورد، مسکو نیز نباید از شرایط موجود سوءاستفاده کرده بلکه باید همگام با سیاست‌های اوپک حرکت می‌کرد. اما عملاً روسیه خود را در این خصوص متعهد نمی‌داند و می‌گوید ما هیچ وقت به اوپک قولی نداده‌ایم و هیچ عذرخواهی به اوپک بدهکار نیستیم.

بر اساس آمارهای اعلام شده، روسیه برای چهاردهمین ماه متوالی در جایگاه بزرگترین تولیدکننده نفت خام (با تولید میانگین ۱۰ میلیون و ۱۶۰ هزار بشکه در روز در سال ۲۰۱۰) می‌باشد و به این ترتیب رکورد تولید نفت روسیه پس از فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۱ شکسته شد. شایان ذکر است در دوران شوروی سابق تولید نفت خام در سال ۱۹۸۷ به سطح ۱۱ میلیون و ۴۸۰ هزار بشکه در روز رسیده بود که پس از سقوط شوروی این سطح از تولید گاهی تا نصف این میزان نیز سقوط کرده بود.

پوتین، نخست‌وزیر روسیه در ماه اکتبر سال گذشته اعلام کرده بود که روسیه می‌تواند برای یک دهه تولید نفت خود را در سطح ۱۰ میلیون بشکه در روز حفظ کند، در حالی که عربستان سعودی که پیش از این به عنوان اولین تولیدکننده نفت خام مطرح بود به دلیل پایبندی به نظام سهمیه‌بندی اوپک، تولید نفت خود را کاهش داده است. با بررسی روند تولید نفت در بازارهای جهانی، درمی‌یابیم که رقابت جدید و پنهانی میان اعضای اوپک و به خصوص عربستان با روسیه در حال شکل‌گیری است.

شرایط جدید دوباره ثابت کرد روسیه به جزء افزایش ضریب نفوذ خود در جهان و دیکته منافع ملی خود با استفاده سیاسی از منابع انرژی، به چیزی نمی‌اندیشد و به هیچ معاهده و توافق دیگری پایبند نیست. این کشور به شدت به دنبال افزایش سهم خود از بازار جهانی و در نتیجه افزایش ضریب نفوذ خود در بین خریداران می‌باشد.

اصولاً فلسفه نیپوستن روسیه به اوپک این بود که نمی‌خواست هیچ‌گاه